

ЦРНОГОРСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЈЕТНОСТИ
ГЛАСНИК ОДЈЕЉЕЊА УМЈЕТНОСТИ, 29, 2011.

ЧЕРНОГОРСКАЈА АКАДЕМИЈА НАУК И ИСКУССВ
ГЛАСНИК ОДДЕЛЕНИЯ ИСКУССТВ, 29, 2011.

THE MONTENEGRIN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS
GLASNIK OF THE SECTION OF ARTS, 29, 2011.

UDK 811.163.4'373.611(497.16)"19"

Сања ШУБАРИЋ

О ИМЕНИЧКИМ ОБРАЗОВАЊИМА У РУКОПИСИМА ЦРНОГОРСКОГ СЕНАТА

Апстракт: У раду се бавимо творбом именица у документацији Црногорског сената, као административно-правној грађи друге половине XIX вијека; представљамо именице изведене суфиксом *-(н)ик*, *-(а)ц*, *-(н)ица*, *-ба*, *-ост*, *-ство*, *-ије*, као и суфиксом *-је* односно завршетком *-ње*.

Кључне ријечи: именице, образовање/творба именица, суфикс, (не)мотивирана ријеч, значење, документација Сената

Из домена творбе ријечи докумената Црногорског сената¹ издвојили смо појединости које свједоче о њиховој временској и функционално-стилској одређености, али и о подударану са савременим књижевнојезичким творбеним стањем.

1) Пажњу смо усмјерили на именичка образовања.

а) Именице на *-тељ*², карактеристичне за књижевни језик старије епохе³, присутне су и у документима Сената. Поред именица које

* Доцент Универзитета Црне Горе

¹ Попис 740 аутографа, кориштених за ширу језичку анализу сенатске грађе, дали смо у раду: *О облицима аориста и имперфекта у рукописима Црногорског сената*, Гласник, ЦАНУ, 28, Подгорица, 2010, а овом приликом не наводимо га због његовог обима.

² У савременој творби ријечи суфикс *-тељ* описује се као суфикс „који поседује висок степен продуктивности, али само у оквирима девербативне номинације, а и тада само у творбено-семантичкој категорији вршилаца радње” (Б. Торић, *Творба именица у српском језику*, (одабране теме), Београд, 2008, стр. 32).

³ Упор.: Б. Остојић, *Језик Петра I Петровића*, ЦАНУ, Посебна издања, Књига 8, Одјелење умјетности, Књига 1, Титоград, 1976. стр. 184; М. Стевановић, *Језик у Вукову делу и савремени српскохрватски књ. језик*, Вук у своме и нашем времену, Матица српска, Нови Сад, 1987, стр. 115–117; С. Ненезић, *Језик Николе*

свједоче о некадашњој продуктивности суфикса *-тељ* и оних које, у ствари, припадају рускословенском лексичком фонду, заступљене су и именице које се и у данашњем језику употребљавају са тим суфиксом: *прѣтѣжатељма*⁴ Д119, *писателю* Д127, Д149, Д151, *Пресѣдатель* Д313, *свидѣтельима* Д353, *поверитель* Д353, *повјеритељима* Д376, *Владатель* Д409, *повјеритељу* Д415, Д433, *поштоватељ* Д428, Д610, *побједитељи* Д430, *Доброжелатель* Д444, *Управитель* Д478, *Пресједателю* Д488, *Служители* Д498, *учитељ* Д521, Д578, *служитель* Д535, *дужителима* Д536, *послужители* Д545, *управитеља* Д549, Д637, *управителю* Д549, *Настојатель* Д570, *љубитељ* Д611. Поред ових примјера присутне су и именице на *-тељ* које се у литератури тумаче као именице чија је мотивација „замућена”: *Покровителя* Д61, *Светитеља* Д167, *жителји* Д256, *жителја* Д409, *жителје* Д710, *Жителјима* Д712, *покровитеља* Д735 (због неуобичајеног облика глагола), *прѣтелѣ* Д82, *пријатељ* Д658, Д671, *Пријатељ* Д732, *непријатеља* Д304, *родителјима* Д212, Д670 (због семантичког помјерања).⁵

б) Именице са значењем вршилаца радње или пак носилаца конкретних стања, као и носилаца особина, изведене суфиксом *-(н)ик* од различитих мотивних ријечи честе су у документацији Сената. Оне својим примарним значењем именују главне субјекте административно-правне комуникације (примаоци и пошиљаоци административно-правних порука) и лица која се на различите начине везују за ситуације обухваћене административно-правним садржајем⁶: *поданикѣ*⁷ Д1, *стоіникѣ* Д5, Д151, *крвникомѣ* Д47, *заповѣдникѣ*

1, докторска дисертација, Никшић, 2007, стр. 216; М. Тепавчевић, *Језик С. М. Љубише*, докторска дисертација, Никшић, 2007, стр. 250; М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик I*, Научна књига, Београд, 1981, стр. 513–514.

⁴ Извјесна је граfiјска непрецизност: *ѣ* наслоњено на *л* изнад којих се назире употреба апострофа *прѣтѣжатељ'ма*. (У истом документу налазимо и придјев: *прѣтѣжаване* Д119.)

⁵ В. И. Клајн, *Творба речи у савременом српском језику*, Други део, Суфиксација и конверзија, Београд, 2003, стр. 191.

⁶ Нисмо посебно издвајали примјере који се евентуално могу тумачити као облици изведени сложеним суфиксима. Заступљене су и изведене сложенице, као и префиксално-суфиксалне изведенице.

⁷ Облик *подданик* забиљежен у језику Д. Обрадовића – руска именица *поддани* уобличена домаћим суфиксом *-ик* (в. Х. Куна: *Језичке карактеристике књижевних дјела Доситеја Обрадовића*, Академија наука и умјетности Босне и Херцеговине, Дјела, књига XXXVI, Одјељење друштвених наука, Књига 21, Сарајево, 1970, стр. 228).

Д102, *Заступнику* Д119, Д301, Д354, Д364, *Савјетник* Д153, Д155, *поданик* Д168, Д471, *посланик* Д165, Д659, *Чиновника* Д177, *Пре-сједник* Д195, Д217, Д256, Д370, Д530, Д535, *дужник* Д200, Д380, Д414, Д570, Д716, *одговорници* Д203, *посредником* Д211, *умирни-ци* Д222, *бунтовницама* Д226, *Началник* Д282, Д437, Д488, Д696, Д706, *подајник* Д301, Д537, *познаника* Д305, *заручнику* Д312, *по-којника* Д312, Д636, *повјереника* Д360, *Перјаник* Д360, Д448, Д696, *Начелник* Д363, *Предсједник* Д364, Д381, Д384, Д471, *радницама* Д367, *чиновници* Д367, *родственик* Д382, *Свештеник* Д382, *посјед-ник* Д393, *преступник* Д393, *властнику* Д393, *сродник* Д396, *клевет-нике* Д430, *неблагодарницама* Д430, *одговорници* Д444, *пуномоћ-ник* Д461, *Браственику* Д504, *намјестник* Д509, *наслједнике* Д527, *ученик* Д530, *осуђеника* Д535, *Потпоручник* Д535, *опуномоћенику* Д535, *војник* Д522, Д562, Д684, Д694, *подговорници* Д568, *помоћни-ка* Д590, *заповједнике* Д675, *рањеници* Д697, *савезника* Д735.

Именица *виновник* Д646, *виновници* Д665, преузета из руског је-зика⁸, без обзира на семантичку повезаност са придјевом правног значења *вин*, данас се сврстава у лексичке ријечи.⁹

Следеће примјере одвојили смо од претходних као именице с „неживим значењем”: *законику* Д87, *дневника* Д153, *Законика* Д156, Д468, *Дневника*¹⁰ Д160, *дневник* Д320, *изворник* Д324, *Законику* Д345, Д395, Д421, Д511, Д670, *законик* Д363, Д496, *законика* Д496. Уобичајено је тумачење да суфикс у именицама ове врсте нема неко специфично значење („јер обухвата било какву смисаону везу с мотивном именицом”)¹¹. Ипак, по нашем мишљењу, иако нису у питању збирне именице, суфикс у датим примјерима нијансира неке врсте збирно значење: *законик* – као збирка закона, *дневник* – као збирка дневних биљежака и *изворник* – као збирка одређених података.

Творбени формант *-ник* присутан је и у префиксално-суфиксалној твореници: *понећелник* Д589, Д705, *понећелника* Д595. Поред ње

⁸ Забиљежена и у Његошевом језику (*Речник уз целокупна дела Петра II Петровића Његоша* (саставили М. Стевановић и Р. Бошковић), IV издање, Обод–Цетиње, Просвета–Београд, 1975, стр. 27).

⁹ В. И. Клајн, *Творба речи у савременом српском језику*, стр. 161.

¹⁰ И. Клајн *дневник* наводи као једну од двије именице (уз *књижевник*) које имају завршетак *-џник*. По облику везује се за придјев *дневни*, али по значењу може бити мотивисана и именицом *дан* (в. И. Клајн, *Творба речи у савременом српском језику*, стр. 161).

¹¹ И. Клајн, *Творба речи у савременом српском језику*, стр. 158.

издвојили смо и именицу *Уторник* Д448, *уторник* Д705, Д735, за чије извођење савремена књижевнोजезичка творбена норма подразумијева наставак *-ак* (*уторак*: од основе редног броја – „некадашње *втѡрѡи*, што је значило други”¹²), мада у литератури налазимо и тумачење по коме се иста именица не може сматрати творбеном са синхронијског аспекта¹³.

Семантички дијапазон наведених именица образованих суфиксом *-(н)ик* проширује се и примјером *сједник* Д547, као именицом која представља назив радње (дериватолошка тумачења углавном је запостављају¹⁴).

в) Бројношћу у тумаченој грађи истичу се и именице изведене суфиксом *-(а)ц*¹⁵, које најчешће означавају вршиоце радње или носиоце стања, особине, или конкретног занимања: *синовцу* Д65, *Судац* Д128, *злочинца* Д144, *купца* Д164, *кривце* Д169, Д430, *странце* Д173, Д457, *крадљивац* Д230, *купцима* Д282, *ловци* Д282, Д453, *трговац* Д311, Д460, Д731, *злочинаца* Д361, Д468, *тужиоцем* Д382, *писац* Д407, *Синовац* Д428, *бјегунца* Д455, *странац* Д457, *куповци* Д513, *купаоц* и *продавац* Д513, *јемци* Д568, *нашега владаоца* Д591, *мртацах* Д601, *стријељце* Д652, *притјажаци*¹⁶ Д657, *крадљивце* Д698, *старици* Д726, *бјегунци* Д728... (Према облику *судац* регистровани смо и творбену форму непознату савременом књижевном језику – *судник*: *Седоци* и *Судници* Д407.)

Творбеним значењем управо наведеним именицама припадају и примјери сложених именица изведених од допунских или одредбених синтагми суфиксом *-ац*¹⁷: *писмодавцу* Д193, *Зајмодавац* Д433, *Књиговезац* Д463, *добровољац* Д537, *Листодавац* Д703, *Домородца* Д722...

¹² М. Стевановић, *Савремени I*, стр. 476.

¹³ И. Клајн, *Творба речи у савременом српском језику*, стр. 27.

¹⁴ Нпр. нема је код М. Стевановића (*Савремени I*), И. Клајна (*Творба речи у савременом српском језику*), Е. Барић и групе аутора (*Хрватска граматика, II* промијењено издање, Школска књига, Загреб, 1997)...

¹⁵ Ни у овом случају нисмо издвајали примјере који се могу тумачити и као примјери изведени сложеним суфиксима.

¹⁶ Поред претходно наведеног *притјажателџа* Д119.

¹⁷ О одредници изведена сложеница в. Б. Ћорић, *Творба именица у српском језику*, стр. 18.

Исти суфикс потврђен је у творби етника односно етноида¹⁸: *Црногорце* Д9, *Црногораца* Д10, *Црногорцу* Д87, *Приморцима* Д269, *Кобиљеваца* Д339, *Приморац* Д371, Д575, *бјелопољци* Д676, *Колашинци* Д703, *Црногорац* Д722...

Именице с „неживим значењем” на *-(a)ц* илустрјују ријетки примјери: *Образац*¹⁹ Д2, Д3, *правцем* Д385, *камену станицу*²⁰ Д671. Са овим значењем изведенице на *-(a)ц* ријетке су и у савременом језику.

г) Продуктивност форманта *-(н)ица* показују именице различитих семантичких типова из наше грађе.

Фрекветношћу су се истакле именице које представљају називе одређених службено верификованих списа²¹: *Обвезаница* Д80, *обвезанице* Д177, *молбеницу*²² Д179, *Признаница* Д220, Д376, Д478, *признаницу* Д254, Д290, Д325, Д360, Д571, Д580, *признанице* Д259, Д354, Д525, Д662, *примницом* Д298, *молбеницу* Д322, *молбеница* Д323, Д721, *признаница* Д364, Д471, Д525, *упутница* Д681, Д738, *упутнице* Д735, Д738.

¹⁸ Термин *етноиди* преузели смо од Е. Барић и групе аутора (*Хрватска граматика*, стр. 313): „опће именице мотивиране опћим земљописним појмом: *брдо–брђанин, држава–држављанин, град–грађанин...*”. Користи га и И. Клајн, позивајући се на С. Бабића (*Творба речи у савременом српском језику*, стр. 93). У нашем случају тиче се различитих облика именице *Приморац*.

¹⁹ Именицу *образац* не налазимо међу изведеницама на *-(a)ц* с „неживим значењем” које наводи И. Клајн (*Исто*, стр. 51–54).

²⁰ *Станац* – камен „... (у Ц. г.) који је из земље као изникао” (*становњак*) (в. В. Караџић, *Српски рјечник*, истумачен њемачкијем и латинскијем ријечима, Нолит, Београд, 1972, стр. 712); према *станити се* – 1. *населити се*; 2. *зауставити се*; 3. *скрасити се* (*Речник српског језика*, Матица српска, Нови Сад, 2007, стр. 1266); лексема *станац* није уврштена у *Речник српског језика* (2007) (упор. *становит*).

²¹ У литератури су дата различита творбена тумачења ових именица: М. Стевановић није их издвојио као посебан семантички тип, а ни индивидуалним примјерима није зашао у њихово творбено-семантичко тумачење (*Савремени I*, стр. 524–529); Е. Барић и група аутора у оквиру поглавља *Именице за ствари* наводе именице на *-ица* које представљају називе разних исправа, образаца, потврда (издвајање форманта *-ица*, претпоставља придјеве на *-ни* као мотивне ријечи) (*Хрватска граматика*, стр. 318); по И. Клајну именице овог семантичког типа (“речи са значењем исправе, формулара, или званичног списка”) изводе се суфиксом *-ница*, а постоји „колебање између глагола и именице као мотивне речи”; међутим, са њима се није нашла именица *признаница* јер је тумачење истог аутора да је она изведена суфиксом *-аница* од глаголске основе (етимолошки од трпног придјева, чијег облика данас нема – *признан*) (И. Клајн, *Исто*, стр. 163–164; 122).

²² По И. Клајну суфикс *-еница*.

Њима је начином грађења близак облик *укопница* Д636. Контекст је показао да семантичком садржају ове изведенице одговара данашњи облик *укоп*.

Слиједи примјери са моционом употребом суфикса *-ица*. Међутим, именицама: *предсјдатељица* Д60, *савезнице* Д735, *покровитељице* Д735²³, нису означене женске особе којих се тиче садржај основне ријечи, већ одређена држава која *предсједава*, која је нечији *савезник*, *покровитељ*, док је именицама *предводница* Д517 и *заштитница* Д517 означена група људи која је *предводила* и *штитила* турску војску. Иако је облик граматичког мушког рода именица које смо навели неутралан у погледу природног рода (укључује и мушки и женски род), облик женског рода двије последње именице у неким свакодневним контекстуалним оквирима има предност у односу на мушки род²⁴ (предност одређена вишезначношћу и помјерањем њиховог значења као војних термина²⁵).

Функцију моционе ознаке исти суфикс има и у примјерима: *удовице* Д130, Д312, Д326, Д386, Д631, *удовица* Д466, Д480, Д660, Д661, *удовици* Д480, *покојница* Д480, *Удовици* Д523, *шиљегицу* Д557.

За данашњу књижевнојезичку творбену норму необична је именица *правица*, вјероватно аналошки настала према именици *кривица*²⁶: *правици* Д62, Д109, Д146, Д448, *кривица* Д103, Д253, *правица* Д119, Д482, *равицу* Д156, Д367, Д575, *кривици* Д230, *кривицу* Д303, Д519, *равице* Д427, *кривице* Д613, Д621, Д728, *кривицом* Д735.

Поводом корелације ових именица, напомињемо да је у нашој грађи придјевом *прав* мотивисана и изведеница са суфиксом *-да* – *правда* (нпр.: *правди* Д3, *правду* Д144, *правда* Д480), према којој литература, као корелативну, наводи именицу *кривда*²⁷.

²³ Издвојени примјери јесу од оне врсте именица на *-ица* за које је „у неким случајевима потребан контекст због вишезначности творенице” (упор. Е. Барић и др., *Хрватска граматика*, стр. 316).

²⁴ Нпр.: *Био је наша предводница. / Понашао се као заштитница угрожених...*

²⁵ *предводница*: „одред војске (или морнарице) који се налази у вријеме рата испред главнине...” (*Речник српскохрватског књижевног језика*, МС–МХ, Нови Сад, Загреб, 1967–1969, књ. I–III, Нови Сад, 1971–1976, књ. IV–VI, стр. 903); *заштитница*: „део јединице који штити главницу војске у маршу од напада са зачеља” (*Речник сх. књ. језика*, МС–МХ, стр. 259).

²⁶ Управо овим именицама И. Клајн је илустровао ријетку појаву наглашавања краткоузлазним акцентом форманта *-ица* (поред *равница* и *ситница*), истичући да је *равица* изван српског стандарда (*Исто*, стр. 114).

²⁷ И. Клајн, *Исто*, стр. 73.

Формантом *-(н)ица* изведена су и имена мјеста (*nomina loci*)²⁸. Њима се означавају отворени и затворени простори: *станица* Д517, *болницу* Д627, *кљачнице* Д441, *суднице* Д666 ...

Забилежили смо и именицу *месарница* (*Месарница* Д409), која се творбено тумачи као именица изведена суфиксом *-арница*²⁹, али није искључено ни тумачење по коме је иста именица изведена суфиксом *-ница*³⁰. Облик *месарница* данас је у црногорским урбаним срединама потиснут обликом *месара*.

Суфикс *-оница* потврђује пар именица истог значења: *Гостионице* Д394, *читаонице* Д662.

Из исте творбене категорије³¹ као посебно фреквентна показала се и изведеница с придјевском мотивацијом – *тамница/тавница*: *тамницу* Д17, Д360, Д367, Д378, Д389, Д449, Д559, Д666, *Тавницу* Д17, Д281, *тавницу* Д96, Д307, Д532, Д675, *тавнице* Д90, Д449, Д456, Д532, *тамнице* Д348, Д685, Д691, Д711, Д720...

Формант *-ица* у следећим примјерима има функцију поименичења особине означене придјевом: *десницу* Д165, Д176, Д183, Д268, Д336, Д481, Д503, Д553, *Десницу* Д365, *главнице* Д394, Д634, *главницу* Д394, *јаловицу* Д557, *црвеница* Д671, *црвеницу* Д671, *дионицу* Д690. Мотивација исте врсте може се претпоставити и за ријеч *леденица* (*леденицу* Д268), коју је В. Карацић забилежио као назив (у Црној Гори) за малу пушку оковану сребром.³²

Присутне су и изведенице са истим суфиксом од именичких основа: *каменицу* Д721, *тиквици* Д379. Прва именица значи исто што и основна ријеч (*камен*) – наставак је изгубио деминутивно значење; друга именица означава малу тикву, али у конкретном случају малу тикву која је имала посебну употребу – служила је за ноше-

²⁸ Е. Барић и група аутора за ову творбено-семантичку категорију користе синтагму „*мјесне именице*” (*Хрватска граматика*, стр. 319).

²⁹ М. Стевановић, *Савремени I*, стр. 527; Ж. Станојчић и др., *Савремени српскохрватски језик и култура изражавања*, Београд – Нови Сад, 1989, стр. 133.

³⁰ Упор. са примјерима мјесних именица изведених суфиксом *-ница*, које дају Е. Барић и група аутора (*Хрватска граматика*, стр. 319). И. Клајн не тумачи именицу *месарница*, али коментарише изведенице „где постоји назив продавца на *-ар*”; његов коментар једнако вјероватним чини и један и други суфикс (*-ница* и *-арница*) (*Творба речи у савременом српском језику*, стр. 165). О вишеструкој мотивацији в. Б. Ћорић, *Творба именица у српском језику*, стр. 28.

³¹ О појму творбена категорија в. Б. Ћорић, *Исто*, стр. 20.

³² В. Карацић, *Српски речник* (1972), стр. 324.

ње барута о појасу и тако постала „*барутна тиквица*”³³. Њена посебна намјена диференцирала је и посебно значење облика који је именује. Специфичност значења формално је обликована формантом *-ица*.

И следећи издвојени примјер: *кожурице* Д363, *кожурица* Д363, има специфично значење: „*чахура од свилене бубе*”³⁴. Овај облик забиљежио је и Вук, везујући га за Боку³⁵. Са синхронијског аспекта може се рећи да је мотивациона веза са основном ријечју изблиједјела.

О присуству девербала на *-(н)ица* у списима Сената свједоче примјери: *Седницу* Д117, *Седници* Д117, *Седнице* Д122, *куповица*³⁶ Д126, *убоицу* Д133, *сједници* Д256, *породици* Д298, *породица* Д365, *породицом* Д382, *породице* Д430, *породица* Д432, *породице* Д432, *убијцу* Д546, *Породице* Д721.

Поред сложено-суфиксалне творенице *саморанице* Д659, издвојили смо и примјере који би по постанку могли бити префиксално-суфиксалне творенице, мада нису сасвим провидни: *засовнициом*³⁷ Д230, *зачетице* (измишљају које какве *зачетице*³⁸) Д428, *наднице*³⁹ Д276, *наднице* Д372.

Именица *парница* (*парнице* Д353, Д382, *парници* Д382, *парница* Д397, *парницу* Д431) данас се без обзира на етимолошко поријекло (од глагола прѣти [се]) сматра немотивисаном ријечју⁴⁰. И именица *граница*, прилично честа у нашој грађи (*границе* Д165, Д381, Д400, Д647, Д677, Д713, *граници* Д183, Д338, Д417, *границу* Д328, Д559, Д590, Д677, Д693, *граница* Д677, Д735) јесте једна од именица код којих је изблиједјела творбена мотивисаност⁴¹.

³³ В. Карацић, *Српски речник* (1972), стр. 739; због специфичности значења наводимо шири контекст из кога је примјер ексцерпиран:

„Јесили оставијо у њој кој фишек?

Не ниједан, а може бити да ми је и остало мало праха у једној *тиквици*...” Д379.

³⁴ Ријеч је вишезначна; поред наведеног значења у *Речник сх. књ. језика* (МС–МХ) тумачи се и као деминутив од *кожура* (стр. 769).

³⁵ В. Карацић, *Српски речник* (1972), стр. 282.

³⁶ Извођење изван данашњег стандарда.

³⁷ „(око Ибра) као мала греда што се из дувара превуче преко затворенијех врата...” В. Карацић, *Српски речник* (1972), стр. 195.

³⁸ Значење – *зађевица* (у Црној Гори): в. В. Карацић, *Српски речник* (1972), стр. 201.

³⁹ В. И. Клајн, *Творба речи у савременом српском језику*, стр. 117.

⁴⁰ В. И. Клајн, *Исто*, стр. 164.

⁴¹ М. Стевановић, *Савремени I*, стр. 525.

У административно-правној документацији сужен је простор за „именице са обиљеженим значењем”⁴² – деминутиве, аугментативе и хипокористике. У прилог томе иде и мали број наших примјера деминутива од именица женског рода изведених суфиксом *-ица*: свилених *бубица* Д363, *душицу* Д430, *бачвица* Д652, *стражица* Д653, *бачвицу* Д663, *бачвицом* Д663, *кућицу* Д730. Облик *скужавица* евидентирали смо као околионалну изведеницу (*скужавицу* Д389); његове потврде нисмо нашли у изворима (налазимо *скужа* и *скужати*⁴³), а шири контекст нам је сугерисао деминутивни карактер суфикса (*-авица*)⁴⁴ – ријеч је о наплати *малог дуга*.

д) Функционално-стилска одређеност рукописа предодредила је употребу именица женског рода изведених суфиксом *-ба*. Те именице углавном означавају процес вршења административне/правне радње исказане глаголом у основи. Таквим значењем понекад именују и врсту конкретног писаног документа:⁴⁵ *молбу* Д20, Д193, Д212, Д430, Д530, *угодбу* Д20, *тужба* Д21, *погодбомъ* Д29, *погодбу* Д30, Д130, Д282, Д372, Д414, Д545, *наредбу* Д53, Д203, Д261, Д262, Д489, Д543, Д681, Д709, Д735, *тужбу* Д87, Д111, Д304, Д471, Д634, *просбу* Д132, *молбом* Д194, Д218, Д409, Д463, Д634, *погодба* Д256, Д455, Д521, Д684, *примјетба* Д256, *наредба* Д330, Д533, Д680, Д739, *одредбама* Д393, *уредба* Д395, *жалба* Д443, Д655, *уредбе* Д519, *Свједочба* Д527, *оптужбе*⁴⁶ Д665, *свједочбе* Д727, *молба* Д733... Поред датих именица на *-ба* које подразумевају радњу

⁴² Е. Барић и др., *Хрватска граматика*, стр. 326.

⁴³ В. Караџић, *Српски речник* (1972), стр. 689; В. Липовац-Радуловић, *Романизи у Црној Гори*, Будва и Паштровићи, Нови Сад, 1997, стр. 268.

⁴⁴ О овом суфиксу в. И. Клајн, *Исто*, стр. 120.

⁴⁵ М. Стевановић као примарно значење именица изведених суфиксом *-ба* истиче: „процес вршења радње (знатно ређе стање) која се иначе означава глаголом у основи...”, а као посебну групу истог значења издваја именице које „означавају и неки писмени акт у коме се излаже оно што значи глагол у основи” – *молба, жалба, тужба* (*Савремени I*, стр. 453–454).

Е. Барић са групом аутора радне (глаголске) именице изведене од свршених глагола назива *резултативним именицама* – јер означавају резултат радње; за изведенице са суфиксом *-ба* каже да означавају резултат радње, а међу примјерима којима их илуструје има и оних изведених од несвршених глагола – *борба, дворба, творба, гозба, сеоба, паљба*... (*Хрватска граматика*, стр. 322–323).

⁴⁶ На основу контекста лексички садржај ове именице одређује се као службени спис којим се оптужује конкретно лице; таквим значењем именица *оптужба* једначи се са именицом *оптужница* (званични писмени акт којим се властима против некога подноси тужба – в. *Речник српскога језика* (2007), стр. 883); ове

усменог или писаног говора, као рјеђе присутне су и именице на *-ба* које означавају процесе вршења радњи других врста: *Службу* Д217, Д712, *службу* Д217, Д291, *служби* Д310, Д316, Д390, Д439, Д503, Д610, Д612, *службе* Д316, *исплатбу* Д471, *непогодбе* Д421, *борбу* Д643, *палбу* Д649. Именице *исплатба* и *непогодба* тумачимо као окационална (аналогна) творбена решења.

Док све претходне именице са суфиксом *-ба* у основи имају општи глаголски дио, следеће су другачијег образовања: *свадбе* Д421, *свадбу* Д421, *тјескоба* Д655. Именица *свадба* у српском језику представља „једну једину именицу на *-ба* с именицом у основи”⁴⁷, а апстрактна именица *тјескоба* сложеним суфиксом *-оба* изведена је од општег придјевског дијела⁴⁸. Присутна је и именица *просидба* (*просидбу* Д421), која се творбено различито тумачи: као изведеница са суфиксом *-ба* од окрњеног инфинитива – без наставка *и*⁴⁹, али и као ријеч изведена сложеним суфиксом *-идба*⁵⁰.

ђ) Од именица на *-ост*⁵¹ у документима Сената најчешћа је именица *свјетлост*, која се јавља у различитим облицима. Може се рећи да је њена употреба формализована – представља куртоазну компоненту израза (графички најчешће обиљежену великим словом) која се односила на црногорског књаза, као и чланове његове породице: *Свјетлост* Д348, Д500, Д503, Д569, Д591, Д656, Д680, Д703, Д707, Д712, *Свјетлости* Д499, Д550, Д603, Д693, Д694, *Свијетлост* Д507, Д635, Д659... Специфичност нашег примјера јесте у томе што је апстрактно поименичење придјева конкретизовано – у служби је именована појединца. Дио куртоазног израза приликом обраћања адресаната књазу, али и представницима највише државне власти, јесте и именица *милост*: *милость* Д55, Д162, *милости*

именице ваљало би посматрати и протумачити у односу којим је *оптужница* увијек и *оптужба*, али не и обрнуто.

⁴⁷ М. Стевановић, *Савремени I*, стр. 455; И. Клајн, *Творба речи у савременом српском језику*, стр. 71.

⁴⁸ М. Стевановић, *Исто*, стр. 454; И. Клајн, *Исто*, стр. 72.

⁴⁹ М. Стевановић, *Исто*, стр. 454.

⁵⁰ И. Клајн, *Исто*, стр. 71.

⁵¹ Ј. Кашић издвојио је суфикс *-ост* као „једини суфикс који је имао нешто већу продуктивност” у језику М. Видаковића (*Језик Милована Видаковића*, Филозофски факултет, Нови Сад, 1968, стр. 140–141); Х. Куна образовање на *-ост* помиње као једну од „основних карактеристика Доситејевог типа образовања апстрактних именица” (*Језичке карактеристике књ. дјела Д. Обрадовића*, стр. 233).

Д132, Д342, Д365, Д498, *милост* Д336, Д568, *Милост* Д419... Таквом употребом и њено значење помјерено је ка конкретном. Она се данас у литератури третира као именица која је изгубила мотивациону везу са придјевом *мио*⁵².

Обраћање друштвено подређених адресаната надређеним адресатима у Сенатовој документацији обиљежиле су и именице на *-ост* које свједоче о непосредном или посредном утицају руске лексике: *собственост*⁵³ Д9, *благодарност* Д60, *благоугодност* Д127, Д133, Д139, Д151, *собствености* Д130, *благоизволност*⁵⁴ Д135 (према: *благоизволио је* Д680 и *благоизволило* Д39, Д41), *благоугодности* Д142, *собственост* Д369, *благодарност* Д662, *благонаклоности* Д695, *Преузвишености* Д709, *преузвишеност* Д722...

Према данашњим књижевним формама *разлика*, *различитост*, *различност*,⁵⁵ издвојили смо: *разликости* Д20, *разликостима* Д20 – облик својствен и некадашњем књижевном изразу.⁵⁶

Остали регистровани примјери обични су и у данашњем свакодневном језику (занемаривањем фонетских варијација): *старост* Д54, *сигурност* Д56, Д353, *преданости* Д98, Д103, Д107, *опасности* Д103, Д129, Д381, *учтивости* Д110, *дужност* Д111, Д212, Д377, Д590, Д712, *непријатност* Д114, *важности* Д118, Д165, *Несигурност* Д132, *неправилност* Д138, *цѣлокупност* Д165, *суманитости* Д167, *истинитост* Д167, *узајамности* Д194, *оскудост*⁵⁷ Д212, *жалост* Д227, *покорности* и ... *понижности* Д342, *оскудности* Д369, *дужност* Д393, *вриједности* Д394, Д677, *послушности* Д421, Д496, *правичност* Д428, *темељитности* Д430, *правичности* Д430, *умиљатношћу* Д430, *спорости* Д471, *подпуношћу* Д491, *подчињеност* Д517, *непокретностима* Д527, *могућношћу* Д530, *увиђавности* Д568, *одговорност* Д585, Д677, *строгост* Д618, Д686, Д708,

⁵² И. Клајн, *Творба речи у савременом српском језику*, стр. 180.

⁵³ У значењу – *имовина*.

⁵⁴ Вјероватно казионална форма: Молимо сад *благоизволност* Вашег Славног Сената да посвједочи... Д135.

⁵⁵ *Речник српскога језика* (2007), стр. 1119.

⁵⁶ Облик потврђен писаним изразом *Петра I* (Б. Остојић, *Језик Петра I*, стр. 185).

⁵⁷ Х. Куна облик *оскудост* третира као „Доситејеву сопствену варијацију” – према: „руски само глагол *оскудеть*, али именица само *скудность*, српскохрватски само *оскудность* и *оскудан*...” (*Језичке карактеристике књ. дјела Д. Обрадовића*, стр. 233). Заступљеност конкретног примјера у нашој грађи потврда је његове ипак шире употребе.

учтивошићу Д629, *безумност* Д646... Интересантно ја да међу датим изведеницама нема ниједне од основе радног придјева, а само једна је изведена од основе трпног придјева (*подчињеност* Д517). Именица *жалост* једина је у датој групи примјера чија се мотивација, према литератури, може повезати са глаголом⁵⁸.

Именицу *околност* (*околности* Д132, Д369, Д506, Д733, *околностима* Д366) одвојили смо као примјер именице (поред већ дате *милост*) са помућеном мотивацијом (специфичност значења удаљила је од придјева *околни*⁵⁹). Због јединствене творбе наводимо још једну, усамљену, изведеницу: *маленкост* Д428. У савременој дериватологији она се тумачи као „једини пример суфикса *-кост*”.⁶⁰

е) Потврду продуктивности „свесловенског” суфикса *-ство* даје и наша грађа. Као важан и нужан сегмент у административно-правној кореспонденцији Сената, законодавног и управног органа, препознају се именована различитих друштвених појмова, предодрђених ондашњим државним устројством и историјским приликама ширег простора.

Најприје помињемо изведеницу руског поријекла *правителство* (управа, влада), која у основи има помен *agentis*. Тај облик се употребљавао умјесто званичног назива главног кореспондента наше грађе: *Правителствујући сенат црногорски и брдски* (настао реорганизацијом *Правителства суда црногорског и брдског*⁶¹): *Правителство* Д19, Д25, Д32, Д54, Д88, *Правителству* Д24, Д37, Д69, Д430, *Правителства* Д27, Д38, Д71, Д99, *Правителству* Д115, Д403, Д405, *Правителства* Д215, Д430, Д431, *Правителство* Д217, Д394, *Правителству* Д394...

Веома фреквентна именица у Сенатовој преписци јесте *војводство* – јавља се у оквиру синтагме *Славно Ц. К.*⁶² *Војводство Котарско*, или се употребљава самостално, умјесто сложеног назива којим се именовала територија под аустријском управом. Фреквентност деноминалне изведенице *војводство*⁶³ разумљива је с обзиром на то да је дио званичног назива најчешћег Сенатовог ди-

⁵⁸ О томе в. И. Клајн, *Творба речи у савременом српском језику*, стр. 180.

⁵⁹ И. Клајн, *Творба речи у савременом српском језику*, стр. 180.

⁶⁰ И. Клајн, *Исто*, стр. 180.

⁶¹ В. *правителство: Речник уз целокупна дела Петра II Петровића Његоша*, стр. 183.

⁶² Скраћеница од *Цесарско-Краљевско*.

⁶³ О значењском садржају ове именице в. И. Клајн, *Исто*, стр. 187.

пломатског кореспондента: *Воиводство* Д14, Д30, Д40, Д52, Д64, Д94, Д180, *Војводство* Д191, Д211, Д302, Д529, Д536, *Војводства* Д201, Д289, Д398, *Војводству* Д249, Д361, Д381, Д398, Д433, Д524, Д639...

И употреба следећих изведеница, мотивисаних именицама⁶⁴, предодређена је ондашњим државним системом и државним околностима. Као називи државних институција употребљени су облици: *конзулства* Д75, *министарство* Д140, Д158, Д200, *Агенство* Д289, Д293, *поглаварство* Д295, *Поглаварство* Д363, *Заступништво* Д380, Д389, Д395, Д399, *Началство*⁶⁵ Д403, Д421, Д438, Д572, *началства* Д507, Д706, *Намјесништво* Д530, *Министарства* Д531, Д669, *началству* Д738... Овим именицама прикључујемо и: *књажевство* (*Књажевства* Д267, *Књажеству* Д527), од присвојног придјева на *-ев* (са значењем облика владарске моћи односно црногорске државне територије); *височанство* (*Височанства* Д365), од придјевске основе (са значењем титуле); као и именицу *посланство* (*посланства* Д129, *Посланство* Д357, *Посланству* Д357), изведену од трпног глаголског придјева (опет са значењем државне установе).

Како се Сенат бавио различитим ситуацијама из ондашњег друштвеног живота, подразумијева се семантичка разноликост именица на *-ство* и изван појмовника који се примарно тицао државног устројства. Ексерциране изведенице (мотивисане именицама, придјевима и глаголима)⁶⁶ имају **значење заједнице**: *братства* Д169, Д379, Д721, *братства* Д304, *Друиства* Д394, *друиство* Д415, Д521, *друиством* Д418, Д677, Д684, *братством* Д448, *Братству* Д721...; **збирно значење**: *покућства*⁶⁷ Д312, *покућством* Д447...; **значење особине или стања**: *поданство* Д1, *достоинство* Д3, *присуству* Д98, Д103, Д382, Д471, *могућству* Д119, *Госпство* Д285, *искуства* Д305, *јунаштво* Д335, Д646, *одсуству* Д354, Д357, Д426, Д662, *осудству* Д357, Д467, Д529, Д631, *сродству* Д382, *својеволъ-*

⁶⁴ У вези са именицама на *-ство* могућа су колебања да ли су изведене од именичких или придјевских основа (в. И. Клајн, *Исто*, стр. 185–186). Оне код којих је извјесно постојање именице са датом основном ми посматрамо као де-номиналне.

⁶⁵ Од скраћене основе именице *началник* (од руског *начальник*).

⁶⁶ Упор. са примјерима из језика Николе I (С. Ненезић, *Језик Николе I Петровића*, стр. 217).

⁶⁷ Префиксално-суфиксална твореница (в. И. Клајн, *Исто*, стр. 188).

ство⁶⁸ Д393, задовољство Д409, одсудству Д433, Д469, безбедност Д465, самовољство⁶⁹ Д503, могућству Д608, пунољества Д620, старатељство Д620, претворства⁷⁰ Д679, Д738...; **значење породичних и других односа међу људима:** очинство Д18, мате-ринство Д41, материнства Д69, очинства Д84, Д281, пријатељ-ство Д421...; **значење поименичене радње:** поклонства Д20, по-средством Д221, Д296, Д360, убиство Д304, убиство Д665, убиј-ства Д666, руководство Д671, убијству Д728...; **значење „уопште-не активности”⁷¹:** злочинства Д56, злочинство Д468, Д546, Д666...

Примјер *примјетства* Д504 представља извођење изван дана-шњег стандарда (да неби било *примјетства о Турске стране*).

Документацији Сената својствене су и именице на -ство руског поријекла: *обвезателства* Д1, *Височества* Д7, Д117, Д122, Д464, Д680, *Височество* Д8, Д110, Д183, Д464, *отечество* Д51, Д304, *на-зирателство* Д63, *обителства* Д110, *Опителства* Д110, *покровите-љство* Д132, *Величества* Д132, *притјажателства* Д176, *Отече-ство* Д178, *притјажателства* Д184, *преосвеиштенства* Д275, *об-везателству* Д353, *покровителство* Д357, *Величество* Д735... По-себно је упадљива употреба титуле *превосходителство*: *Превосхо-дителство* Д79, Д618, *Превосходителству* Д79, Д90, Д488, *Высоко-превосходителство* Д103, *Превосходителство* Д124, *Високопре-восходителству* Д465.

Према претходно датим именицама изведеним суфиксом -ство издвојили смо именицу која именује врсту документа, а која је из-ведена сложеним суфиксом -анство: *сведочанство* Д350, Д428, *све-дочанству* Д430, *свједочанства* Д511, *свједочанствима* Д546, *свје-дочанство* Д665.⁷²

⁶⁸ У савременом књ. језику: *својевоља, својевољност и својевољство* (*Речник српскога језика* (2007), стр. 1205).

⁶⁹ У савременом књ. језику: *самовоља, самовољност и самовољство* (*Речник српскога језика* (2007), стр. 1188).

⁷⁰ У савременом књ. језику: *претворност и претворство* (*Речник српскога језика* (2007), стр. 1027).

⁷¹ И. Клајн, *Исто*, стр. 186.

⁷² Исту именицу и И. Клајн наводи међу примјерима извођења суфиксом -анство.

ж) У творбеном смислу обиљежје Сенатових списа јесу и именице са словенским наставком *-ије*⁷³. Те именице углавном припадају домену лексике руске и црквенословенске провенијенције⁷⁴.

За почетно обраћање адресаната носиоцима власти, или пак за завршни дио њихове епистоларне комуникације, карактеристичне су изведенице: *Високоблагородіе* Д6, Д132, *Високородіе*⁷⁵ Д15, *почитанія* Д20, Д56, Д72, Д96, *Высокоблагородію* Д29, Д73, *поштованію* Д61, *увѣренія* Д80, *Высокородію* Д90, *Благородіе* Д105, *Почитанија* Д110, *Страхопочитанија* Д117, *почитанія* Д157, Д158, *увѣреніе* Д157, Д312, *високопочитанијем* Д188, *увереніе*⁷⁶ Д465...

О заступљености именица на *-ије* свједоче и следећи облици, који стоје према данашњим именицама на *-је* односно *-ње*: *прошеніе* Д1, *разсужденіе* Д8, *рѣшеніе* Д61, *примиріе* Д61, *обећанію* Д104, *разстојаніје* Д119, *станію* Д129, *расузденіе* Д130, *преданія* Д151, *Богомоленија* Д167, *знанія* Д185, *званія* Д277, *Пуномоћіе* Д297, *изяснѣније* Д298, *повѣреније* Д298, *расположеніе*⁷⁷ Д312, *стрпљенија* Д430, *закљученије* Д465, *завјештаније* Д480, *подушија* Д496, *Преображенија* Д567, *Воскресенија* Д698, Д703. Суфикс *-ије* присутан је и у именицама према којима данас нема еквивалената са завршетком *-ње*: *смотренія* Д56, *извјестије* Д124, *намјеренија* Д301,

⁷³ Карактеристичне и за књижевни израз XVIII и XIX вијека – упор.: Б. Остојић, *Језик Петра I*, стр. 183–184; М. Стевановић, *Језик у Вукову делу и савремени сх. књ. језик*, стр. 114–115; Д. Вушовић, *Прилизи проучавању Његошева језика*, Библиотека ЈФ, Београд, 1930, стр. 27; С. Ненезић, *Језик Николе I Петровића*, стр. 217–218; М. Тепавчевић, *Језик С. М. Љубише*, стр. 250.

⁷⁴ А. Младеновић говорећи о елементима српскословенског језика код Ј. Рајића, помиње и именице на *-іе*, при чему ипак напомиње да су оне „заједничке и српскословенском и руском језику” (*О народном језику Ј. Рајића*, Матица српска, Нови Сад, 1964, стр. 149–150). Упор. са глаголским именицама руске провенијенције (у поглављу *Лексика руске провенијенције*, стр. 230–231) и глаголским именицама црквенословенске, српскословенске и русколовенске провенијенције, али и осталим формама образовања на *-ије/-није* (у поглављу *Заједничка црквенословенска лексика*, стр. 231–232, 235, 236, 241–242), које је Х. Куна забиљежила у језику Д. Обрадовића (*Језичке карактеристике књ. дјела Д. Обрадовића*).

⁷⁵ Облик настао према претходном – скраћивањем претходног.

⁷⁶ Нпр.: ...и примите *увереніе* мог великог *почитанија* съ којим остајем... Д465.

⁷⁷ Ј. Кашић облик *расположенію*, забиљежен код М. Видаковића, тумачи савременим обликом *стицање* (*Језик М. Видаковића*, стр. 141). Наводимо контекст нашег примјера: ...ово јављам све чисто Том Славном Правителству, на ваше *расположеніе*... Д312.

смотреније Д409, *наведеније* Д430, *призренија* Д430, *опростеније* Д431, *Условије* Д479...

Евидентирали смо и употребу истог суфикса умјесто данашњег *-ство*: *присудствију* Д352, *присуствия* Д353.

з) Пописана грађа потврђује чешћу употребу именица са домаћим суфиксом *-је*, односно завршетком *-ње*. Неке од њих имају паралелну употребу са претходним именицама на *-ије*: *смотренѣ* Д56, *преданѣмъ* Д60, *почитаня* Д72, Д109, *высокопочитаня* Д98, *обећанѣ* Д104, *намѣренѣ* Д129, *знање* Д167, Д346, Д663, *обећању* Д173, *поштовањем* Д193, Д578, Д733, *решење* Д195, Д638, *увјерење* Д213, Д379, Д717, *завјештања* Д326, *опуномоћења* Д385, *благоразсуђењу* Д458, *расположење* Д477, Д732, *прошење* Д613, *знања* Д721...

Као и у савременом језику именице на *-је* односно *-ње* имају широку употребу и у документима Сената, па смо поред наведених паралелних облика са именицама на *-ије*, направили широк попис, претежно глаголских именица, које се завршавају на *-ње*⁷⁸ (овдје наводимо само дио тог пописа). У наредном низу поред именица које означавају процес вршења радње, има и оних које означавају стања, затим именица са апстрактним значењем – које, углавном, са придјевским основама означавају особину; заступљене су и именице које су изгубиле предикативност – у њиховом садржају „преовладала је именичка вриједност”⁷⁹; неке од евидентираних именица синхронички посматране сасвим су се удаљиле од мотивних глагола: *мишленѣ* Д15, *поступанѣ* Д20, *обећаня* Д20, *путованѣ* Д56, *пранѣ* Д60, *пожертвованѣ* Д60, *одмицаня* Д69, Д83, *удовле-*

⁷⁸ Издиференцираност наставака *-је* и *-ње* у литератури није уједначена. М. Стевановић у тачки о суфиксу *-је*, третира и глаголске именице од непрелазних глагола које настају додавањем „наставка *-ње*, одн. *-ће*” на основу глагола (*Савремени I*, стр. 469–470). Ж. Станојчић и др. суфикс *-је* везују за галаголске именице које се граде од прелазних глагола (од творбене основе коју чини трпни придјев на *-н* и *-т*), а суфикс *-ње* за глаголске именице од непрелазних глагола (чију творбену основу чини граматичка основа) (*Савремени сх. језик и култура изражавања*, стр. 134). Код И. Клајна посебно су заступљена оба суфикса, а приликом тумачења суфикса *-ње* издваја и суфикс *-ење*; за суфикс *-је* каже: „С њим су сложени суфикси глаголских именица *-ње* и *-ће* које обрађујемо посебно...” (*Исто*, стр. 128–131; 167–176); при таквој диференцијацији, нпр. именицу *поштење* налазимо и у дијелу који тумачи наставак *-је*, и у дијелу који тумачи наставак *-ње* (стр. 129, 175). Е. Барић са групом аутора у вези са творбом глаголских, тј. „радних именица”, не издваја наставак *-је*, а као плодне суфиксе третира *-ње*, *-ење*, *-ће* (*Хрватска граматика*, стр. 322–323).

⁷⁹ В. И. Клајн, *Исто*, стр. 172.

творенѣ Д89, *раздвајању* Д114, *мнѣнѣ* Д129, *концентриранѣ* Д129, *споразумлѣня* Д129, *педесаня* Д130, *утверђенѣ* Д134, *пожертвованѣ* Д152, *страданѣ* Д152, *приманѣ* Д164, *нотирања* Д175, *пресељење* Д175, *потраживању* Д205, *стању* Д221, Д548, Д726, *потраживању* Д228, *куповању* Д253, *примање* Д256, *исплаћивање* Д256, *владања* Д295, *имања* Д324 (поред *имаће*⁸⁰ Д710), *поштење* Д326, *опуновлашћењем* Д326, *зидања* Д346, *одобрењу* Д348, *правдања* Д348, *учења* Д352, *осигуранѣ* Д353, *уздржање* Д363, *дозвољења* Д369, *одлагања* Д370, *кретању* Д374, *уважења* Д379, *злоупотребљења* Д382, *освједочење* Д385, *одобрење* Д409, *повјерења* Д409, *благостање* Д409, *освјетљење* Д409, *држање* Д409, *препоручивањем* Д409, *кажевању* Д424, *узимања* и *давања* Д427, *надања* Д427, *очитовање* Д431, *расположење* Д456, *примања* Д461, *оклевања* Д465, *овлашћењу* Д466, *опорицања* и *одупирања* Д471, *уживање* Д473, *рођења* Д477, *наређењима* Д496, *славлења* Д496, *гребања* Д496, *помиловања* Д500, *споразумљење* Д502, Д677, *захтијевању* Д514, *дуговања* Д521, *Завјештање* Д523, *намирења* Д524, *настојавањем* Д537, *доказивању* Д546, *посредовање* Д634, *прањем* и *кишањем* Д622, *узнемирење* Д630, *гађање* Д648, *бомбардовање* Д649, *минавања* Д652, *предложења* Д655, *ратовања* Д661, *Настављење* Д677, *бављења* Д677, *понашање* Д677, *потврђивање* Д681, *узроковања* Д686, *купљења* Д691, *проширење* Д706, *питања* Д706, *претресања* Д706, *сјејања* Д708, *бјежања* Д713, *кукања* Д726, *заточења* Д728, *грађење* Д732, *авансовање* Д732, *давање* Д735... Овој врсти припадају и именице које смо одвојили као примјере са графичким односно фонетским варијацијама: *уживане* Д111, *увђрене* Д111, Д122, *неспоразумлене* Д123, *увјерене* Д124, *расуждену* Д114, *бавлѣна* Д291, *Поправљане* Д497.

ЗАКЉУЧАК

У творби именица у рукописима Сената, као административно-правној грађи друге половине XIX вијека, издвајају се: именице изведене суфиксом *-(н)ик*, са живим и неживим значењем (*преступник*, *Савјетник* : *законик*, *дневник*); именице изведене суфиксом *-(а)ц*, углавном са живим значењем (*крадљивац*, *Судац*, *Приморац*); именице изведене суфиксом *-(н)ица*, различитих семантич-

⁸⁰ Напредна употреба именица *имаће* и *имање* забиљежена је и код Николе I (С. Нензић, *Исто*, стр. 218).

ких типова (*Признаница, молбеница; председатељица, заштитница; удовица, покојница; правица, кривица; тамницу, суднице; десницу, главницу; породица, сједници; бачвица, кућицу*); именице женског рода изведене суфиксом *-ба*, које означавају процес вршења административне/правне радње исказане глаголом у основи (*наредба, жалба, погодба, молба*), а рјеђе и процесе вршења радњи других врста (*борбу, палбу*); именице изведене суфиксом *-ост*, посебно упадљиве као куртоазна компонента израза (*Свјетлост, благонаклоности, преузвишеност*); именице изведене суфиксом *-ство*, семантички различите (*Правитељство, Војводство, министарство, поглаварство; друштво; покућством; јунаштво; материнство; убиство; злочинство*); именице изведене суфиксом *-ије*, које припадају слоју славенизама (*Високородіе, Високоблагородіе, почитаније, Воскрсеніе, Преображенија, расузденіе, Извјестије*), и од њих много чешће именице изведене домаћим суфиксом *-је* односно завршетком *-ње*, претежно са значењем процеса вршења радње, стања, особине... (*путованѣ, захтијевање, узнемирење, расположење, благостање, поштење*).

Sanja ŠUBARIĆ

ON THE FORMATION OF NOUNS IN THE MANUSCRIPTS
OF THE MONTENEGRIN SENATE

Summary

In the field of word formation referring to the words found in the documents of the Montenegrin Senate (as an administrative and legal material), we singled out the particular features pointing to their temporal and functional-stylistic definition, as well as to their conformity with the contemporary state of word formation in language and literature. We have drawn special attention to noun formation, emphasizing the nouns formed by adding the suffixes *-(n)ik, -(a)c, -(n)ica, -ba, -ost, -stvo*, as well as the suffix *-je* and the inflection *-nje*, also including the suffix *-ije*.